

## RECENZE

**Jaroslav Chovanec, Československá socialistická federácia, Nakladateľstvo Pravda, Bratislava 1978, 288 s.**

Významné historické jubileá dávajú čo najširší priestor pre ich hodnotenie, sú dôvodom na analyzovanie vývoja, ktorým spoločnosť a štát prešli. Desiate výročie vzniku československej socialistickej federácie sa stalo predmetom odôvodnenej a patričnej pozornosti celej československej verejnosti, predovšetkým štátovedy a historiografie. Tomuto cieľu sa venuje aj autor recenzovanej práce, ktorá vyšla ako druhé prepracované a podstatne rozšírené vydanie. Štátovedecké a politicko-ideové marxisticko-leninské spracovanie tejto problematiky je cenným prínosom pre pochopenie najnovších období československej štátnosti, ale hlavne v súčasnosti fungujúcej československej federácie.

Z hľadiska obsahového, štrukturálneho i metodologického je práca okrem úvodu a záveru rozdelená na sedem v chronologickom slede nasledujúcich častí, ktoré tvoria logický celok.

Úvod k práci napísal významný pracovník z oblasti československej historiografie Viliam Plevza, riaditeľ Ústavu dejín ÚV KSS. Autor úvodu odôvodnene a objektívne uvádza, že ... "Vytvorenie československej socialistickej federácie sa však stalo predovšetkým rozhodujúcim a historicky nevyhnutným aktom takej úpravy československých vzťahov, ktorá urýchlila dynamiku dialektického procesu všestranného rozvoja a súčasne zbližovania našich národov a v republike žijúcich národností, upevnila československú socialistickú štátnosť, pomohla uvoľniť nevyčerpatelné tvorivé sily nášho ľudu a umocnila aj náš zástoľ v rodine krajín socialistického spoločenstva ..." V intenciách uvedeného citátu treba vidieť prácu ako celok a postup k celku v jej jednotlivých častiach.

V prvej časti hovorí o prístupoch k národnostnej otázke a boji KSČ za jej marxisticko-leninské riešenie. V nej je urobený krátky historický rekurz na snahy Čechov a Slovákov o spolužitie v jednom štátno-politickom celku. V tomto smere volil celkom správny postup, lebo pochopenie našej dnešnej socialistickej prítomnosti aj vo vzťahu ku

skúmanej československej federatívnej socialistickej štátnosti je nevyhnutné skúmať v kontexte historického vývoja pri aplikácii dialektickej metódy. Preto vznik Československej republiky pred 60. rokmi sa stal prvým a významným krokom našich národov za národnú slobodu. Treba zároveň zdôrazniť, že v dôsledku toho, že Československá republika sa stala buržoáznou republikou, nedovoľovala a nebola ani schopná riešiť pálčivé sociálne problémy pracujúcich ako aj vzťahy Čechov a Slovákov v štátnoprávnej rovine. Ústava ČSR z r. 1920 tieto vzťahy vymedzila negatívne a po celý čas existencie buržoáznej republiky táto neuznala Slovákov ako samobytný národ.

Vznikom Komunistickej strany Československa sa začína nová etapa aj v boji za triedne a národné záujmy českého a slovenského národa a ostatných národností. Autor tu sleduje postupný kryštalizačný proces v národnostnej otázke, ktorý prebiehal v KSČ a bol završený v r. 1924 na II. zjazde KSČ, ktorý jednoznačne odmietol tézu o jednotnom československom národe. V ďalšom venuje pozornosť v súvislosti s prerokovávaním tejto otázky na V. a VI. zjazde KSČ v r. 1929 a 1931, ako aj v období boja KSČ na obranu republiky proti fašistickému nebezpečenstvu.

Pre právnu historiografiu je osobitne cenná tá časť, ktorá začína stranou 29 a končí stranou 62. Orientuje pozornosť čitateľa predovšetkým na hodnotenie Slovenského národného povstania v relácii štátoprávných aspektov a jeho významu pre našu súčasnosť. Hlavný dôraz kladie na základné dokumenty prijaté SNR a to Vianočnú dohodu z r. 1943 a na Deklaráciu z 1. septembra 1944, v ktorej je zakotvené vyhlásenie obnovenia Československej republiky, ktoré bolo organicky späté s deklarováním princípu riešenia vzájomných vzťahov Čechov a Slovákov na záseade rovný s rovným. Pričom SNR definitívne štátoprávne riešenie ČSR a postavenie Slovenska v nej ponechávala na povojnové obdobie. V tejto časti poukázal aj na politické zámery a postoje československej londýnskej buržoáznej vlády a prezidenta E. Beneša, ktorý mal k tejto problematike negatívny postoj a zotrval na fikcii jednotného československého národa, teda na stanovisku reakčnej ideologii čechoslovakizmu.

Diamentálne odlišné stanovisko ale i ciele si postavilo moskovské vedenie KSČ, ktoré v plnom rozsahu akceptovalo v národnostnej otázke zásadu rovnoprávnosti českého a slovenského národa a zároveň uznávalo jeho politickú reprezentantku - Slovenskú národnú radu. Preto autor správne konštatuje, že predstavy slovenských komunistov o riešení štátoprávných vzťahov Čechov a Slovákov nemožno chápať izolovane od predstáv moskovského vedenia KSČ. Z tohoto aspektu treba aj skúmať vyústenie názorov na riešenie štátoprávných vzťahov na princípe fede-

rácie tak, ako ich formulovala SNR vo svojom manifeste zo 4. februára 1945, prejav G. Husáka na Košickej konferencii KSS 28.februára a z 1. marca 1945 i uznesenie SNR z 2. marca 1945 v Košiciach.

Poukazuje na marcové moskovské rokovanie o vládnom programe a jeho štátoprávny význam, prechádza cez tri pražské dohody a obdobie národnej a demokratickej revolúcie a jej prerastanie v socialistickú, keď otázku boja o moc vyriešil Víťazný február 1948.

Ústava 9. mája 1948 zakotvila základné postuláty samobytnosti slovenského národa, ale súčasne zakotvila asymetrický model štátoprávneho usporiadania. Po prijatí ďalších zákonov a dokumentov, ktoré sa dotýkali národnostnej problematiky, bola to opäť KSČ a KSS a Slovenská národná rada, z ktorých iniciatívy bol prijatý ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii z októbra 1968, ktorý nadobudol účinnosť od 1. januára 1969. Komunistická strana Československa pri premene nášho unitárneho socialistického viacnárodného štátu na štát federatívny uplatnila všeobecné skúsenosti z fungovania mechanizmu socialistickej federácie predovšetkým sovietskej. Autor na strane 52 konštatuje: "Ústavný zákon o československej federácii konštituoval vznik československej socialistickej federácie, prostredníctvom ktorej český a slovenský národ realizoval právo na sebaurčenie aj v inštitucionálnej forme, to znamená formou národnej štátnosti, ktorú reprezentujú Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika. Tieto sa súčasne spojili do vyššieho štátneho federatívneho celku - do ČSSR."

Svoje vývody v tejto časti oprel o stanovisko správy XV. zjazdu KSČ, kde sa okrem iného hovorí: "Pri rešpektovaní federatívneho usporiadania nášho štátu budeme pokračovať v budovaní národného hospodárstva ako spoločného celku. Budeme upevňovať jednotu našich národov a národností, prehĺbovať vedomie československej štátnosti a tým upevňovať silu Československej socialistickej republiky ..."

Druhá časť sa zaoberá ideovopolitickými a ústavnými zásadami československej socialistickej federácie ČSSR, kde poukazuje predovšetkým na učenie V.I. Lenina a jeho teoretické návody, ale i praktickú realizáciu národnostnej problematiky. V praktickej podobe ide predovšetkým o odkaz riešenia národnostnej otázky na marxisticko-leninských princípoch vo všennárodnom socialistickom štáte s poukazom na sovietsky ústavný vývoj, ako bol završený ostatnou ústavou ZSSR r. 1977.

V tretej časti autor zdôvodňuje vedúcu úlohu KSČ v československej socialistickej federácii - ČSSR. Ústavné zakotvenie vedúcej úlohy KSČ je výrazom socialistickej triednej podstaty nášho štátu a zároveň rozvoja socialistickej demokracie. Vytvára ústavnoprávny základ celého politického systému a vyjadruje objektívnu skutočnosť, že KSČ je roz-

hodujúcim a určujúcim faktorom existencie nášho socialistického štátu. Svojou politikou a programom vyjadruje a uplatňuje historické poslanie robotníckej triedy ako najprogressívnejšej a najpočetnejšej triedy našej spoločnosti. Komunistická strana Československa svoju vedúcu úlohu uplatňovala a uplatňuje i v riešení národnostnej otázky v Československej republike, kde v plnej miere rešpektuje a uplatňuje marxisticko-leninské princípy.

Štvrtá časť je venovaná postaveniu Národného frontu v politickom systéme československej socialistickej federácie - ČSSR. V stručnosti je poukazané na vývoj i rozdiely v Národnom fronte na Slovensku a Čechách hlavne do r. 1948 a po februárovom víťazstve pracujúceho ľudu sa stal inštitucionálnou platformou a základňou triednej jednoty Čechov a Slovákov a národností žijúcich v ČSSR.

Piata časť je venovaná sústave najvyšších štátnych orgánov československej socialistickej federácie - ČSSR, tak ako sú zakotvené v ústavnom zákone č. 143/1968 Zb. o československej federácii v znení ústavného zákona 125/1970 Zb. Sú to tieto orgány: Federálne zhromaždenie, prezident ČSSR, vláda Československej socialistickej republiky, federálne ministerstvá a iné orgány federálnej štátnej správy, Ústavný súd Československej socialistickej republiky, Rada obrany štátu, Najvyšší súd Československej socialistickej republiky a Generálna prokuratúra Československej socialistickej republiky. Myslíme si, že pri uvádzaní týchto orgánov resp. ich rozbere bolo potrebné rozviesť, prečo nebol konštituovaný Ústavný súd, lebo konštatovanie, že nebol vytvorený, je nedostačujúce.

V šiestej časti sa zaoberá sústavou najvyšších štátnych orgánov Českej a Slovenskej socialistickej republiky.

Záverečnú siedmu časť venuje postaveniu národností v československej socialistickej federácii - ČSSR. Poukazuje na nedostatočné ústavnoprávne riešenie tohoto problému až do prijatia ústavy z r. 1960 a na zakotvenie tejto otázky v čl. 20 ods. 1 a 2 Ústavy ČSSR z r. 1960 ako bola ďalej riešená ústavným zákonom č. 144/1968 Zb. o postavení národností v ČSSR, postavila do novej právnej kvality aj postavenie národností v ČSSR.

Recenzovaná práca je dôstojným príspevkom k 10. jubileu existencie československej socialistickej federácie. O jej dôležitosti svedčí aj tá skutočnosť, že vyšla v českom, maďarskom, francúzskom i anglickom jazyku. Svojím obsahovým zameraním ide o prácu, ktorá je určená predovšetkým pre pracovníkov štátovedeckej oblasti, ale môže ju využívať aj všeobecná historiografia a učitelia dejepisu a v konečnom dôsledku najširšia čitateľská obec.

Florián Sivák